

Az angol polgári forradalom előzményei, menete; az alkotmányos monarchia kialakulása és jellemzői

A 17. században Franciaország illetve Anglia lesz az a két hatalom, amelyek a következő időszakban meghatározó szerepet játszanak Európában.

Angliában 1485-ben kezdődött el Anglia felemelkedése. Véget ért a "rózsák háborúja", **VII. Henrik** megszilárdította az államhatalmat, a "**Csillag Kamara**" segítségével **letörte a főnemesség** utóvédharcait. **VIII. Henrik létrehozta az anglikán egyházat**, kiárúsította a kolostori földeket, ami az **árutermelő parasztságnak és nemességnek**. Az angol **abszolutizmus I. Erzsébet** uralkodása alatt élte fénykorát (1558-1603). Az Erzsébet alatti abszolutizmus érdekszövetségben állt a társadalom vállalkozói rétegével.

A gazdaságon belül átalakultak a tulajdonviszonyok.

Anglia gazdasági fejlődése a 16.sz. elejétől felgyorsult. Kibontakozott a tőkés gazdálkodás. A termőföld tőkévé vált. A földesurak áttértek a juhtenyésztésre (**parasztok megfosztása a földtől - „bekerítés”**) A juh gyapjából posztó készítették, ami keresett áru. Posztómanufaktúrákat alapítottak. (**manufaktúra = kézi munkaerővel, de munkamegosztással dolgozó kezdetleges tőkés üzem, melynek célja a mennyiségi termelés**). A kedvező földrajzi fekvése miatt világkereskedelemben bekapcsolódott, az 1600-as évek elején É-Amerikában gyarmatot létesített és tengeri nagyhatalommá vált.

Átalakult a társadalom, megjelentek a polgári osztályok. A földjüktől megfosztott parasztokból potenciális **olcsó, szakképzetlen munkaerő** alakult ki, akik bérmunkásokká váltak. A birtokosok területeiket összefüggő birtokká szervezték, amivel szabadon rendelkeztek. A földbirtokosok elkerített földjeiket **parasztbérlőknek (yeoman)** adták ki, vagy maguk műveltették bérmunkásokkal. A nemesség (egy része) bekapcsolódott az árutermelésbe, vállalkozóvá vált. A **vállalkozó földbirtokosok = új nemesség/ gentry**.

I. Erzsébet halála után **I. Jakab** - 1603-1625 - uralkodott, aki az anglikán egyházra támaszkodva tört abszolutizmusra. Megpróbálta erősíteni az anglikán egyház hatalmát, **monopóliumokkal támogatta az arisztokráciát. Az árutermelésben érdekelt társadalmi csoportok a parlamentre támaszkodva próbáltak ellenállni.**

Az új uralkodó **I. Károly**, (1625-1649) szintén az abszolutizmussal kísérletezett, **fényűző**, drága udvart tartott, **korrupt hivatalnokszerkezetet** működtetett, valamint bevezette az **uralkodói monopóliumot**, miszerint bármely termékre bármikor monopóliumot vehetett ki. Ezen felül **korlátozta a földterületek szabad adás-vételét**. Ezek az intézkedések **szembefordították a királlyal a társadalmat.**

Az elégedetlenség **először vallási formában** jelentkezett, ugyanis problémát okozott a **felemás angol reformáció** is. Az 1560-as években tűnt fel először a **puritanizmus**, mely meg akarta szüntetni az anglikán egyház különös helyzetét. Az egyház feje az uralkodó volt.

A **puritánok** legfontosabb követelése volt a felemás **egyház megreformálása**. Meghatározó irányzata volt a **presbiteriánus** irány. Ők a **püspökségek felszámolását** követelték. Ez viszonylag **mérsékelt**

irányzat volt. Tömegbázisát adta a **nagypolgárság, kereskedőréteg és a dzsenti**. A **püspökségek helyett presbitériumokat akartak** létrehozni, melyet egy lelkészekből és világiakból álló testület irányít. Legfőbb kérdésekben a **zsinat** döntését tekintették érvényesnek, mely a presbitériumok követeiből állt. Céljuk volt az **alkotmányos monarchia** bevezetése, tehát nem akartak megválni az uralkodótól, csak jogkörét kívánták korlátozni.

Másik fontos irányzat volt az **independensek** mozgalma. Ez volt a **radikális** irányzat. **Független egyházközösségeket** kívántak, még a **zsinatot is elvetették**. Társadalmi bázisát a **kis- és középpolgárság** adta. Szerintük **nincs szükség királyra**, vagyis **köztársaságot** akartak bevezetni. Nekik két irányzatuk volt, a **levellerek** és a **diggerek**. Az **előbbieket a Lordok Házának és a király hatalmának megszüntetését, általános választójogot és törvény előtti egyenlőséget követeltek, addig a diggerek kommunisztikus törekvésekkel léptek fel.**

1628-ban I. Károly összehívta a parlamentet, az pedig elfogadtatta vele a **Jogok Kérvényét**, miszerint **csak a parlament által jóváhagyott adó szedhető be**. Csak **bírói ítélet** alapján szabad bebörtönözni valakit, **megtiltották a hadsereg beszállásolását**. Ezután a király 1640-ig nem hívott össze parlamentet, megpróbált áttérni a kontinentális **abszolutizmusra**.

1637-ben kitört a skót felkelés. Az uralkodó önerőből nem tudta őket leverni, ezért **1640-ben összehívta ismét a parlamentet**. A nemzetgyűlés támogatás helyett **jogokat követel**. Meg **akarták szüntetni az abszolutizmust** és **szabad vallásgyakorlatot** követeltek. A felháborodott király három hét múlva **feloszlatta** a gyűlést (név: **rövid parlament**)

Ekkor tört ki az angol polgári forradalom.

I. SZAKASZ: 1640-42: A rövid parlament bezárása után **Londonban zavargások törtek ki**. Amíg a főváros lázongott, a **skótok újabb győzelmeket arattak**, de az uralkodónak még mindig nem volt pénze, így kénytelen volt **1640. őszén** még egy **parlamentet** összehívni. Az új nemzetgyűlés **első ülésén kimondta, hogy saját beleegyezése nélkül nem lehet feloszlatni**. (név: **Hosszú parlament 1640-53**) Következő lépésként **kivégezték a király kegyenceit**. **Felszámolták a tanácsadó testületeket, megszüntették a Csillagkamarát**. A **minisztereket és a hadsereget a parlament ellenőrzése alá vonták**.

Két alapvető párt alakult ki. A király hívei voltak a **gavallérok**, a **parlamenté a kerekfejűek** (rövid hajukról van a név) I. Károly ki akar végeztetni őt puritán képviselőt, de a parlament nem adta ki őket, sőt a **londoni nép is az uralkodó ellen fordult**. **1642. január 10-én I. Károly Nottinghambe távozott**, hogy sereget toborozzon.

II. SZAKASZ: 1642-49: A **polgárháború kora**. Megkezdődött a fegyveres harc, **1642-43-ban a gavallérok arattak győzelmeket**, mert sokkal nagyobb katonai tapasztalattal rendelkeztek. 1644-ben **megerősödött a parlament independens szárnya**, akik megbízzák **Oliver Cromwell-t**, hogy verje vissza a királyt. Ő megszervezte a **vasbordájúaknak** nevetett lovas sereget, akik sorra megverték a gavallérokat. (Jelmondatuk: **Bízzál Istenben és tartsd a szárazon a puskaport!**) **1644-ben Marston Moore, 1645-ben Naseby mellett értek el sikert**.

1646-ban a király megadta magát a skótoknak, akik 400.000£-ért **kiadták** Cromwell csapatainak.

A presbitériánusokból álló **parlament** királyhűsége miatt **elrendelte a hadsereg feloszlását** és a béke megkötését. **Cromwell** válaszul **1648. dec.02-án bevonul Londonba**.

Első intézkedései közé tartozott a **parlament megtisztítása a presbiterektől**. Csak 100 independens képviselőt hagyott meg hivatalában, ezért ezt a parlamentet **csonka parlamentnek (1649-53)** nevezték. **Feloszlatta a felsőházat is**. Bíróságot hozott létre, mely **halálra ítélte a királyt**, akit **1649. jan. 30-án kivégezték**. Ezzel az intézkedéssel Angliában **megszűnt a királyság**. A **törvényhozó**

hatalom a csonka parlament lett, a végrehajtást egy 41 tagú tanács intézte, melynek tagjait a parlament választotta saját soraiból. Államfőt nem választottak.

III. SZAKASZ: (1649-60): Az események hatására egyre jobban megerősödött a **diggerek** hangja. Kommunisztikus törekvésekkel léptek fel: **földosztást és gazdasági egyenlőséget követeltek. 1649-ben kitört az ír felkelés, melyet Cromwell kemény kézzel és véresen leverte.** Ugyancsak **felkelés tört ki Skóciában**, melyet Károly (II. Károly fia) vezetett. Viszont ők sem tudták **1651-nél** tovább tartani magukat. **Cromwell Írországot és Skóciát is Angliához csatolta.**

1651-ben kiadták a hajózási törvényt (Navigation Act), miszerint Európán kívüli árut csak angol hajó szállíthat be a szigetországba, valamint az európai országok csak saját hajóval exportálhatnak Angliába. Ezen intézkedésekkel a holland kereskedelmi fölényt akarták letörni.

1652-54-ben kitört az angol-holland háború, mely az utóbbi vereségével zárult és ezután ők is elfogadták a hajózási törvényt. A háború után **Cromwell feloszlatta 1653-ban a csonka parlamentet,** helyette összehívta a **szentek parlamentjét,** mely a presbitériumok képviselőiből állt. Határozatot hoztak az **egyház és az állam szétválasztásáról.** Bevezették a **törvény előtti egyenlőséget** és különböző szociális törvényeket hoztak. Cromwell viszont ezt is feloszlatta és **kinevezte magát lordprotektornak,** vagyis katonai diktatúrát vezetett be. Ezt a címet **1658-as haláláig** viselte. 1658-60-ig fia Richárd viselte a címet, de ő 1660-ban lemondott.

IV. SZAKASZ: (1660-88). A restauráció kora: A **parlament meghívta a trónra I. Károly fiát II. Károlyt (1660-58).** Ő és utódja II. Jakab (1658-88) **megígérik, hogy nem fognak bosszút állni és elismerik a változásokat, de ez nem így történt.** Tizenegy királygyilkost kivégeztek és erőszakos módon akarták visszaállítani a katolikus vallást. Ennek hatására a **parlament meghívta a trónra Orániai Vilmost (II. Jakab veje).** **1688-ban** hatalmas sereggel meg is érkezett, II. Jakab pedig elmenekült, így vér nélkül átvehette a hatalmat, ezért nevezik **dicsőséges forradalomnak.**

Ő **1689-ben elfogadta a Jognyilatkozatot,** melyben **lefektették az alkotmányos monarchia alapjait.** Ezután a király uralkodott, nem pedig kormányzott. A **törvényhozó hatalom a parlament lett.** A **kormányt a király nevezi ki** a parlamentbe bejutott **győztes párt** képviselőiből. A **kabinet a parlamentnek felelős.** A király döntései csak **miniszteri ellenjegyzés mellett** érvényesek.

A politikában három alapelv érvényesült:

- **politikai egyöntetűség (miniszterek 1 pártból vannak);**
- **parlamentnek felelős kormány;**
- **kormányon belüli véleményazonosság**